

Novi pristup obračunu doprinosa za obrtnike i preduzetnike u BiH

kao poticaj rastu i razvoju samostalnog preduzetništva

Centar za politike i upravljanje

Novembar 2021

• Centar za politike i upravljanje
Centre for Policy and Governance

Naslov:

Novi pristup obračunu doprinosa za obrtnike i preduzetnike u BiH kao poticaj rastu i razvoju samostalnog preduzetništva

Autor:

Adis Muhović

Pregled izvještaja:

Haris Abaspahić, Lejla Dragnić

Izdavač:

Centar za politike i upravljanje

Godina:

2021

Adresa izdavača:

Antuna Branka Šimića 2b, 71000 Sarajevo, Bosnia and Herzegovina

Kontakt:

info@cpu.org.ba; www.cpu.org.ba

Ovu publikaciju izradio je Centar za politike i upravljanje u sklopu projekta „Uloga i položaj mikro biznisa u BiH u svjetlu pandemije COVID-19“ podržanog grantom Fonda Otvoreno društvo BiH. Stavovi iskazani u ovom dokumentu su stavovi Centra za politike i upravljanje i autora i ne moraju nužno odražavati stavove Fonda Otvoreno društvo BiH.

Centar za politike i upravljanje

Sarajevo, novembar 2021

Sadržaj

Osnovni pojmovi	3
Izvršni sažetak	4
Uvod	5
Drugačiji „porezni“ tretman rada = skuplji rad.....	5
Zašto se rad preduzetnika tretira drugačije?	6
Zašto je ovo pitanje važno?	6
Početak je težak, ne treba ga otežavati.....	6
Krise su teške, pravila neumoljiva.....	7
Kalkulacije minimalnih troškova po osnovu doprinosa.....	7
Dva rješenja	8
Unapređenje Prijedloga zakona o doprinosima u FBiH	9
Uvođenje kategorije „lične zarade preduzetnika“	11

Osnovni pojmovi

Obrt¹ / Preduzetnička djelatnost² je samostalno obavljanje dopuštenih i klasificiranih privrednih djelatnosti koju fizičko lice obavlja proizvodnjom, prometom i pružanjem usluga na tržištu, radi sticanja dobiti.

Obrtnik³ / Preduzetnik⁴ je fizičko lice koje obavlja preduzetničku djelatnost u svoje ime i za svoj račun. Upisuje se u entitetski registar - Obrtni registar tj. Registar preduzetnika. Može zapošljavati, odnosno koristiti se radom drugih lica, sa kojima je u obavezi zaključiti ugovor o radu u skladu sa entitetskim propisima iz oblasti radno-pravnih odnosa.

„Konformizam je tamničar slobode i neprijatelj rasta!“

John F. Kennedy

¹ Zakon o obrtu i srodnim djelatnostima u FBiH, "Sl. novine FBiH br. 75/21". Član 2, stav 1, tačke a) i f).

² Zakon o zanatsko-preduzetničkoj djelatnosti, "Sl. glasnik RS", br. 117/2011, 121/2012, 67/2013, 44/2016 i 84/2019. Član 4, stav 1.

³ Ibid 1. Član 2, stav 1, tačka b); Član 2, stav 1, tačka c);

⁴ Ibid 2. Član 6, stav 1.; Član 10, stav 1 i 2.

Izvršni sažetak

Preduzetnička djelatnost (obrt) treba biti jednostavan, brz i jeftin način poslovanja, koji će omogućiti građanima Bosne i Hercegovine da bez značajnih rizika i opterećenja uđu u poslovne vode i počnu svojim radom kreirati vrijednost u formalnoj ekonomiji.

Ipak, zbog činjenice da se preduzetnicima postavlja viša osnovica za plaćanje obaveza po osnovu doprinosa za penziona, zdravstveno i osiguranje od nezaposlenosti, minimalne obaveze po ovom osnovu su za većinu preduzetnika veće nego za vlasnike drugih oblika poslovnog organizovanja. Posljedice većeg fiskalnog opterećenja rada preduzetnika, naročito u FBiH su: obeshrabruje se ulazak u preduzetništvo, smanjuje se otpornost preduzetnika u vrijeme krize i njihov kapacitet da rastu i zapošljavaju.

Ovaj dokument analizira efekte drugačijeg poreznog tretmana rada preduzetnika u Bosni i Hercegovini,

Kroz objašnjenje načina izračuna osnovice za obračun i uplatu doprinosa i kalkulacije minimalnih troškova po tom osnovu, pokazano je na koji se način preduzetnici stavljaju u neravnopravan položaj na tržištu. Na kraju, ponuđena su rješenja za fiskalno rasterećenje obrtnika i preduzetnika u BiH. Prvo je rješenje za rasterećenje obrtnika i preduzetnika u FBiH kroz harmonizaciju entitetskih zakona o doprinosima, kako bi se njihov položaj izjednačio sa položajem preduzetnika u RS. Drugo rješenje rješava problem „drugačijeg tretmana“ rada preduzetnika u oba entiteta, kroz omogućavanje preduzetnicima da slobodno odaberu iznos osnovice doprinosa. Uvođenje kategorije „lične zarade preduzetnika“ povećava fleksibilnost sistema, a time i atraktivnost preduzetništva, te se povećava otpornost preduzetnika na krize, ali otvara i mogućnost za povećanje prihoda od doprinosa koji se prikupljaju od preduzetnika.

Uvod

Samostalno preduzetništvo, tj. obrtništvo u osnovi treba omogućiti fizičkom licu (pojedincu-osobi) da brzo pokrene poslovanje, te da isto obavlja s niskim administrativnim opterećenjem poslovanja i finansijskim opterećenjem rada, uz jednostavno računovodstvo, kao i da jednostavno obustavi poslovanje, privremeno ili stalno, zavisi od potrebe. Ovakav vid poslovanja ima svoja ograničenja, pa ga trebaju karakterisati i neke prednosti, a one mogu biti sumirane u riječima **jednostavan, brz i jeftin**.

Kada bi takav bio u stvarnosti, mogao bi biti okosnica razvoja malog preduzetništva. To je naročito važno za Bosnu i Hercegovinu, kao zemlju u kojoj se na pokretanje privrednog društva (npr. društvo ograničene odgovornosti - d.o.o.) gleda sa strahom od regulacija, inicijalnih i „izlaznih“ troškova koji, na žalost, opterećuju otvaranje i zatvaranje privrednog društva kao pravnog lica.

No upravo zbog načina na koji su entitetskim zakonima o doprinosima i o porezu na dohodak regulisani obračun i uplata doprinosa za preduzetnike, obrt ili preduzetnička djelatnost uopšte nije jeftin način poslovanja, a to u dobroj mjeri obeshrabruje pojedince da započnu formalno poslovanje, čime se koči razvoj preduzetništva.

Drugačiji „porezni“ tretman rada = skuplji rad

Rad preduzetnika/obrtnika se u većini zemalja Zapadnog Balkana tretira „drugačije“, odnosno postavlja im se drugačija (viša) minimalna osnovica za plaćanje obaveza po osnovu doprinosa za socijalno osiguranje (penziono, zdravstveno i osiguranje od nezaposlenosti) u odnosu na rad vlasnika drugih oblika poslovnog organizovanja.

Naime, ako ste vlasnik privrednog društva i u njemu radite, minimalna plata predstavlja minimalnu osnovicu za obračun i uplatu doprinosa^{5 6}. S druge strane, za nositelje (vlasnike) obrta ili preduzetničke djelatnosti, (jedina - minimalna i maksimalna) osnovica se veže za prosječnu bruto platu, koja se množi sa koeficijentom propisanim za djelatnost koju obavljate. Za većinu preduzetnika (njih 3 od 4) koeficijent je 0,60 (Republika Srpska)⁷, tj. 0,65 (Federacija BiH)⁸ ili više, pa je osnovica viša nego vlasnicima privrednih društava. Ovo je posebno važno za FBiH gdje su i osnovica i zbirna stopa doprinosa značajno više u odnosu na RS. Osnovica je „fiksna“ i veže obaveze preduzetnika za prosječnu bruto platu u entitetu. No, s rastom prosječne plate, iz godine u godinu raste i iznos koji oni moraju izdvajati za plaćanje mjesečnih obaveza.

Osim u entitetima Bosne i Hercegovine, sličan tretman rada samostalnih preduzetnika se primjenjuje u Crnoj Gori i Hrvatskoj, dok je Srbija ovu praksu promijenila i 2013. godine uspostavila kategoriju „**lične zarade preduzetnika**“, kojom se, koliko je to moguće, izjednačava poreski tretman rada preduzetnika (nosioca/nositeljke preduzetničke djelatnosti) sa tretmanom rada vlasnika drugih oblika poslovnog organizovanja.

⁵ Opći kolektivni ugovor za FBiH, Član 7., stav 4., Službene novine FBiH, br. 62/15. Dostupno na: <https://advokat-prnjavorac.com/zakoni/Opci-kolektivni-ugovor-za-teritoriji-FBiH-2016.pdf>

⁶ Odluka o izmjeni odluke o najnižoj plati za 2021. godinu, Službeni glasnik RS, br. 47/21. Dostupno na: <https://poreskaupravar.org/odluka-o-izmjeni-odluke-o-najizoj-plati-za-2021-godinu>

⁷ Zakon o doprinosima RS, Član 11., stav 1., tačka 1), Službeni glasnik RS, br. 114/2017, 112/2019 i 49/2021. Dostupno na: <https://www.paragraf.ba/propisi/republika-srpska/zakon-o-doprinosa.html>

⁸ Zakon o doprinosima FBiH, Član 8., stav 2., Službene novine FBiH, br. 35/98, 54/00, 16/01, 37/01, 1/02, 17/06, 14/08, 91/15 i 104/16. Dostupno na: http://www.pufbih.ba/v1/public/upload/zakoni/1022c-zakon_o_doprinosa-preciscen.pdf

Zašto se rad preduzetnika tretira drugačije?

Uzrok je u činjenici da preduzetnik (vlasnik obrtničke/preduzetničke djelatnosti) nije odvojen od svog poslovnog subjekta. Dok je vlasnik privrednog društva fizičko lice koje je sklapa ugovor o radu s pravnim licem (čiji je vlasnik) i tim ugovorom slobodno utvrđuje bruto platu koja je osnovica za obračun doprinosa, preduzetnik je fizičko lice koje obavlja djelatnost „u svoje ime i za svoj račun“, pa ne može sa sobom potpisati ugovor o radu i istim utvrditi iznos sopstvene plate. Stoga se umjesto plate osnovica za obračun doprinosa preduzetnika utvrđuje entitetskim zakonima o doprinosima. No zašto je ovim zakonima propisan nivo koji je viši?

Stvarni razlog zbog kog je minimalna osnovica za obračun doprinosa za obrtnike/preduzetnike drugačija nego za vlasnike privrednih društava možemo tražiti u činjenici da prethodni političko-ekonomski sistem nije imao problem da drugačije tretira rad lica koja rade za sebe u odnosu na lica koja rade za preduzeća u društvenom vlasništvu. Jedini način da u bivšem sistemu budete privatnik, bio je da se registrujete kao samostalni preduzetnik ili obrtnik – svi drugi oblici poslovnog organizovanja nisu mogli biti u vlasništvu fizičkih lica. Iako sistem nije bio blagonaklon prema privatnom preduzetništvu, ono iz praktičnih razloga nije bilo zabranjeno, već je dozvoljeno ograničeno privatno preduzetništvo i poljoprivredna proizvodnja. Pošto su svi ostali oblici privrednog organizovanja bili u društvenom vlasništvu, nije bilo zadržke da se propišu više obaveze na rad vlasnika privatnih poslovnih subjekata, kod kojih je svakako teško razdvojiti dohodak od plate i od poslovne dobiti, u odnosu na rad radnika u društvenim preduzećima – iako je i tada i danas bilo izuzetaka za stare zanate i poljoprivredna gazdinstva koja obaveze obračunavaju i plaćaju na značajno niže osnovice.

U prethodnom sistemu je ovaj „drugačiji“ tretman možda i mogao biti opravdan, ne samo zbog političkog uređenja, već zbog činjenice da je zakonskim ograničenjima stvoren ambijent u kom je bilo teže postati preduzetnik, a preduzetništvo je zbog manje konkurencije i ograničene trgovinske razmjene bilo donekle isplativije nego je danas. No, u sistemu u kom su a) privredna društva i preduzetnici privatni poslovni subjekti i u kom b) preduzetnici izlaze na isto tržište kao i privredna društva, nema opravdanja prihvatati ovaj princip, koji je postao pravilo tek dugogodišnjom primjenom, a danas se primjenjuje tek zbog slabog pregovaračkog kapaciteta obrtnika i preduzetnika prema donosiocima odluka.

Zašto je ovo pitanje važno?

Dva su osnovna razloga zbog kog je poresko i opterećenje obaveznim socijalnim osiguranjem važno za poslovanje i poticanje preduzetništva: prvi je vezan za troškove pri započinjanju poslovanja, a drugi vezan za poslovanje u vrijeme krize – individualne ili globalne.

Početak je težak, ne treba ga otežavati

Kada tek započinjete sopstveni biznis, svaka konvertibilna marka prihoda i rashoda znači mnogo u kontekstu uspjeha razvoja tog biznisa. Statistika je neumoljiva – jedna od deset osnovanih firmi će preživjeti⁹. Kada osoba koja planira poslovanje razmišlja o obliku poslovnog organizovanja koji će odabrati, u obzir uzima 1) **inicijalne troškove**, koje gleda kao dio početne investicije, 2) **tekuće troškove**, ali i 3) **ograničenja i mogućnosti** koje se nameću s tim oblikom registracije poslovanja. Sva tri faktora će utjecati na konačnu odluku.

U kontekstu inicijalnih troškova, troškovi za osnivanje privrednog društva su nešto viši u odnosu na obrtničku/preduzetničku djelatnost, pa je uz značajnu razliku u brzini registracije druga opcija mnogo privlačnija. No, kada se uzmu u obzir mogućnosti koje se otvaraju kroz registraciju privrednog društva,

⁹ 90% Of Startups Fail: Here's What You Need To Know About The 10%, Forbes Media LLC. Dostupno na: <https://www.forbes.com/sites/neilpatel/2015/01/16/90-of-startups-will-fail-heres-what-you-need-to-know-about-the-10/?sh=402ad1066679>

odnosno ograničenja koja preduzetnici imaju u kontekstu poslovanja i prava koje imaju, npr. za vrijeme bolovanja i drugih „nužnih“ odsustava, inicijalni troškovi za osnivanje privrednog društva su mnogo prihvatljiviji.

S druge strane, tekući troškovi mogu, ali ne moraju biti niži samostalnom preduzetniku, a to zavisi od toga da li preduzetnik ima 1) potrebu za poslovnim prostorom i sa tim režijske troškove i 2) potrebne vještine da samostalno obavlja administrativne poslove koje može raditi samostalno, npr. da vodi poslovne knjige. Zbog činjenice da naš obrazovni sistem nema komponentu „preduzetničke naobrazbe“, sa velikom sigurnošću se može tvrditi da najveći broj preduzetnika nema takva znanja, te da će ipak morati plaćati takve usluge (poput profesionalnog računovodstva ili advokata), bar dok te poslove „ne nauči kroz rad“, a to je opet prva godina poslovanja – ona najteža. U kontekstu tekućih rashoda, na početku poslovanja su **najvažnije obaveze po osnovu doprinosa i poreza**, s obzirom da će činiti najveći dio rashoda tokom najtežeg perioda „preživljavanja“ – kada se tek ulazi na tržište.

Razlika u rashodima između privrednog društva i obrtnika/poduzetnika se svodi na razliku u obavezama po osnovu poreza i doprinosa. Pošto je porez na dobit i dohodak u oba entiteta (još uvijek) 10%, značajnih razlika u poreznom opterećenju nema, iako obrtnik/preduzetnik ima manje priznatih rashoda, pa je privredno društvu tu u prednosti. No, razlike u opterećenju po osnovu doprinosa su značajne i zato je početak poslovanja preduzetniku/obrtniku mnogo teži. Ponovo, kada osoba registruje privredno društvo, može isto voditi po izuzetno jeftinom menadžerskom ugovoru, ali i po ugovoru o radu kojim dobija prava na korištenje socijalnih osiguranja. U tom slučaju, sebe može prijaviti na minimalnu platu da bi smanjila svoje troškove. Tada ima (mnogo) niže troškove u odnosu na obrtnika/preduzetnika, a prikaz tih troškova možete vidjeti u *Tabela 1: Minimalni troškovi po osnovu doprinosa*.

Krize su teške, pravila neumoljiva

Krize u poslovanju se dešavaju na tržištu. Razloga za to je mnogo i oni mogu biti individualne krize zbog gubitka klijenata ili opšte, poput nacionalnih ili globalnih recesija, najsvježiji primjeri su posljednja kriza izazvana pandemijom COVID-19 virusa, kao i trenutna „kriza ponude“ koja rezultira brzim rastom cijena.

U vremenu krize u poslovanju i pada poslovnih prihoda, da bi se kriza prebrodila važno je imati mogućnost sniziti poslovne rashode. Na strani obaveza prema državi, vlasnici preduzeća su opet u prednosti u odnosu na preduzetnike. Vlasnik preduzeća koji je sebe prijavljivao na platu višu od minimalne, u vremenu krize može svoj ugovor o radu izmijeniti i sebi smanjiti bruto platu kako bi na sebi napravio uštede po osnovu obaveza za doprinose. Tako će u vremenu krize vlasnik privrednog društva moći značajno smanjiti troškove, dok preduzetnici i preduzetnice imaju fiksnu osnovicu koja je značajno viša od minimalne plate, pa pored činjenice da u vremenu kada posao ide dobro sebe ne mogu osigurati na veći iznos od te osnovice, u vrijeme krize nemaju mogućnost da snize svoje obaveze na niže, već moraju podnositi troškove koji u vremenu krize mogu biti nepodnošljivi. Razliku u mjesečnim i godišnjim obavezama možete vidjeti u *Tabela 1: Minimalni troškovi po osnovu doprinosa*.

Kalkulacije minimalnih troškova po osnovu doprinosa

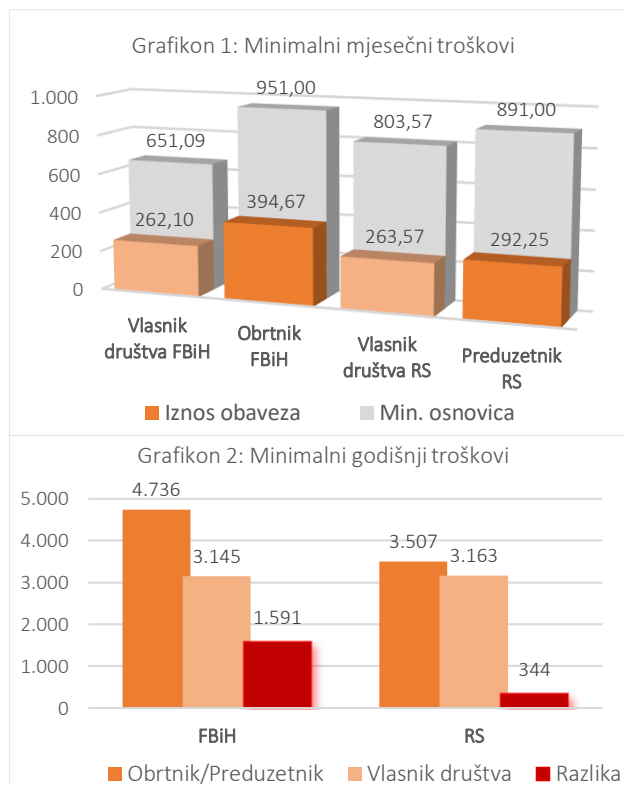
Tabela 1: Minimalni troškovi po osnovu doprinosa

		Min. osnovica	Zbirna stopa doprinosa	Min. mj. iznos doprinosa	Min. iznos obaveza***	Godišnji iznos min. obaveza
FBiH	Vl. društva	651,09 KM	41,5%	244,53 KM	262,10 KM	3.145 KM
	Obrtnik	951,00 KM*			394,67 KM	4.736 KM
					Razlika:	132,57 KM
RS	Vl. društva	803,57 KM	32,8%	292,25 KM	263,57 KM	3.163 KM
	Preduzetnik	891,00 KM**			292,25 KM	3.507 KM
					Razlika:	28,68 KM

* 65% prosječne bruto plate isplaćene u FBiH u 2020. godini, ** 60% prosječne bruto plate isplaćene u RS u 2020. godini

*** uključuje doprinose, porez na dohodak i naknade

Evidentno je da je razlika u minimalnom fiskalnom opterećenju rada samostalnih preduzetnika i vlasnika privrednih društava na mjesečnom, odnosno godišnjem nivou manja u entitetu Republika Srpska. Dva su razloga za to: 1) s jedne strane je niža osnovica za preduzetnike – koeficijent s kojim se za dobijanje osnovice množi prosječna bruto plata u RS je 0,60, dok je u FBiH 0,65, a s druge strane je 2) viša minimalna osnovica za privredna društva (od 1.6.2021. godine najniža plata u RS iznosi 540,00 KM, pa je najniža bruto plata 803,57 KM, dok u FBiH najniža neto satnica definisana Opštim kolektivnim ugovorom na teritoriji FBiH u iznosu od 2,31 KM, pa najniža „bruto 2“ (uključuje neto platu¹⁰, doprinose na teret osiguranika¹¹ i doprinose na teret poslodavca) iznosi 651,09 KM za prosječnih 176 sati rada.

U FBiH vidimo da je obrtniku/preduzetniku mnogo skuplje plaćati minimalne doprinose u odnosu na vlasnika privrednog društva (za 1591 KM ili 50% više na godišnjem nivou). Pri tom, vlasnik društva u FBiH u skladu sa trenutnim propisima može sebi isplatiti i značajne neoporezive mjesečne naknade – topli obrok, naknadu za prijevoz i regres, čime ostvaruje i dodatne uštede (oko 300 KM godišnje) s obzirom da na te rashode nije morao platiti porez na dohodak. U RS je razlika značajno manja (344 KM godišnje ili 11% više).

Značajnu ulogu u ovoj razlici igraju zbirne stope doprinosa u entitetima. Dok je zbirna stopa u FBiH 41,5% osnovice za obračun, u RS ona iznosi 32,8%. Tako u apsolutnim brojkama, razlike u minimalnom iznosu obaveza na svoju platu koje trebaju platiti vlasnici privrednih društva između dva entiteta skoro i da nema (u FBiH je tek 1,47 KM jeftinije mjesečno) i pored značajne razlike u osnovicama (minimalna osnovica viša u RS za 152,48 KM). No, kada pogledamo razliku između entiteta u apsolutnim iznosima koje plaćaju preduzetnici po osnovu doprinosa, preduzetnik će u FBiH platiti 102,42 KM više mjesečno nego u RS, iako je razlika u osnovicama mnogo manja (osnovica u FBiH viša za 60 KM).

Dva rješenja

Prvo rješenje se odnosi samo na entitet FBiH, a to je harmonizacija propisa kojim se zakonima o doprinosima i porezu na dohodak u FBiH tretira obračun doprinosa za obrte i srodne djelatnosti s rješenjima u RS, kako bi se, po trenutnom načinu obračuna, smanjilo opterećenje na obrtnike i preduzetnike u FBiH i približilo onom u RS.

Drugo rješenje je adaptacija rješenja koje je uvedeno u R. Srbiji, odnosno uvođenje sistema obračuna koje će omogućiti obrtnicima/preduzetnicima da za svaku kalendarsku godinu odaberu način na koji plaćaju doprinose – a) po trenutnom sistemu, b) na ličnu zaradu. Ovaj model će omogućiti preduzetnicima/obrnocima da odaberu najisplativiji i najprigodniji način obračuna doprinosa za trenutne mogućnosti.

¹⁰ Neto plata: plata za isplatu radniku + porez na dohodak.

¹¹ Bruto platu čine neto plata i porezi na teret osiguranika

Unapređenje Prijedloga zakona o doprinosima u FBiH

Vlada Federacije BiH je još 2015. godine obećala donošenje seta novih poreskih zakona – Zakon o doprinosima i Zakon o porezu na dohodak koji će **smanjiti poresko opterećenje rada i privrede**^{12 13}. Umjesto toga, već dugo pokušava da „progura“ niz prijedloga smanjenja zbirne stope doprinosa, uz proširenje osnovice za plaćanje poreza i doprinosa, kojim se zbirna stopa doprinosa i neoporezive naknade usklađuju tj. harmonizuju sa sistemom u RS. Ovo predstavlja nominalno smanjenja zbirne stope doprinosa koja uz proširenje poreske osnovice rezultira „agregatno neutralnim efektom“, što je prigodan termin da se javnosti saopšti da će umjesto *smanjenja poreznog opterećenja rada*, **ukupno fiskalno opterećenje rada u FBiH ostati isto!**

U kontekstu obračuna doprinosa za obrtnike i preduzetnike, Vlada je u svim dosadašnjim prijedlozima insistirala na rješenjima koja će nastaviti od obrtnika ubirati „isti iznos“ kroz **dalje povećanje osnovice** za obračun doprinosa. Naime, umjesto smanjenja visokog koeficijenta od 65% bruto plate na 60% kao u RS, kako je Vlada prijedlozima smanjivala zbirnu stopu doprinosa sa trenutnih 41,5% bruto plate, na 33,5% i 32,5%, zaboravila je na harmonizaciju koeficijenta za obračun osnovice, već je za obrtnike povećala koeficijent s kojim se množi prosječna bruto plata. Tako bi iznos doprinosa ostao približno isti (vidi tabelu ispod) uz stalni rast u skladu sa rastom prosječne bruto plate.

U *Tabela 2: Promjena obračuna osnovice po Prijedlogu zakona o doprinosima* možete vidjeti razliku u opterećenju preduzetnika po Prijedlogu zakona o doprinosima FBiH i kako bi to opterećenje bilo značajno manje kada bi, uz zbirnu stopu doprinosa, i koeficijenti za obračun osnovice bili usklađeni s rješenjima u RS.

Tabela 2: Promjena obračuna osnovice po Prijedlogu zakona o doprinosima

	Trenutno	Prijedlog	Harmonizirano s RS		
Zbirna stopa dop.	41,5%		32,5%	Utvrđivanje dohotka na osnovu poslovnih knjiga	
Koeficijent po kategorijama	1	0,65	0,80	0,60	Kategorija 1: Samostalna djelatnost obrta i srodne djelatnosti.
	2	1,10	1,40	1,00	Kategorija 2: Samostalna djelatnost slobodnih zanimanja.
	3	0,29	0,40	0,30	Kategorija 3: Samostalna djelatnost A) u poljoprivredi i šumarstvu i B) trgovca pojedinca.
	4	0,55	0,70	0,60	Paušalno utvrđivanje dohotka
	5	0,25	0,29	0,30	Kategorija 4: Samostalna djelatnost obrta i srodne djelatnosti.
	6	0,29	0,40	0,25	Kategorija 5: A) niskoakumulativne djelatnosti tradicionalnih esnafskih zanata; B) samostalna djelatnost u poljoprivredi i šumarstvu; C) samostalna djelatnost taxi prijevoza.
Osnovica (bruto plata * koeficijent)	1	951,00 KM	1170,00 KM	878,00 KM	Kategorija 6: A) Samostalna djelatnost trgovca pojedinca; B) mjesečna osnovica za obračun doprinosa iz člana 6. tačka 10. Zakona o doprinosima.
	2	1.609,00 KM	2048,00 KM	1463,00 KM	
	3	424,00 KM	585,00 KM	439,00 KM	
	4	805,00 KM	1025,00 KM	878,00 KM	
	5	366,00 KM	425,00 KM	439,00 KM	
	6	424,00 KM	585,00 KM	366,00 KM	
Iznos doprinosa (osnovica * zbirna stopa)	1	394,67 KM	(-14,42) 380,25 KM	(-109,32) 285,35 KM	
	2	667,74	(-2,13) 665,60 KM	(-192,26) 475,48 KM	
	3	175,96	(+14,17) 190,13 KM	(-33,29) 142,68 KM	
	4	334,08	(-0,95) 333,13 KM	(-48,73) 285,35 KM	
	5	151,89	(-13,77) 138,13 KM	(-9,21) 142,68 KM	
	6	175,96	(+14,17) 190,13 KM	(-57,01) 118,95 KM	

¹² Zajedničke socioekonomske reforme za period 2019 - 2022. godina. Strana 3: "Oba entiteta će poduzeti odlučne korake u pravcu smanjenja poreznog opterećenja rada, kako bi potaknuli konkurentnosti i omogućili dodatno povećanje plaća. U slučaju FBiH, smanjit će se ukupna stopa doprinosa...". Dostupno na: [http://www.fbihvlada.gov.ba/file/zbhs-converted\(1\).pdf](http://www.fbihvlada.gov.ba/file/zbhs-converted(1).pdf)

¹³ Reformska agenda za Bosnu i Hercegovinu za period 2015-2018. godina. Strana 2: "Potrebno je sprovesti smanjenje opterećenja rada, kroz smanjenje doprinosa za zdravstveno osiguranje, ali je istovremeno potrebno osigurati dodatne prihode vanbudžetskim fondovima za pokriće gubitaka koji će nastati zbog smanjenja stope doprinosa". Dostupno na: <http://www.fbihvlada.gov.ba/pdf/Reformska%20agenda.pdf>

Iz prethodne tabele je vidljivo da su koeficijenti za obračun osnovice u Prijedlogu zakona o doprinosima FBiH prilagođeni tako da se od obrtnika i preduzetnika u FBiH nastavi naplaćivati približno isti iznos po osnovi doprinosa. Iz posljednje kolone se vidi da bi u slučaju harmonizacije koeficijenata sa propisima u RS, sve kategorije obrtnika i preduzetnika bile značajno rasterećene u odnosu na trenutni sistem, a čime bi se njihov položaj izjednačio sa položajem preduzetnika u RS, te čime bi se donekle promijenio drugačiji pristup prema obrtnicima, u smislu više osnovice za plaćanje doprinosa.

Na pitanje koliko bi ovo rasterećenje koštalo Federaciju BiH i njene fondove za socijalna osiguranja, da se ovakav sistem primjenjivao u 2021. godini, odgovor daje *Tabela 3: Procjena cijene rasterećenja obrtnika i preduzetnika:*

Tabela 3: Procjena cijene rasterećenja obrtnika i preduzetnika

	Iznos mjesečnih dop. u 2021.	Iznos mjes. dop. po harm. koef.	Razlika	Broj obveznika*	Mjesečno smanjenje za fondove:	Godišnje smanjenje za fondove:
Način utvrđivanja dohotka: na osnovu poslovnih knjiga						
Samostalna djelatnost obrta i srodne djelatnosti	394,67	285,35	- 109,32	20.785	- 2.272.216	- 27.266.594
Samostalna djelatnost slobodnih zanimanja	667,74	475,48	- 192,26	2.387	- 458.925	- 5.507.095
Samostalna djelatnost u poljoprivredi i šumarstvu	175,96	142,68	- 33,28	2.123	- 70.653	- 847.841
Samostalna djelatnost trgovca pojedinca	175,96	142,68	- 33,28	172	- 5.724	- 68.690
Način utvrđivanja dohotka: paušalno						
Samostalna djelatnost obrta i srodne djelatnosti	334,08	285,35	- 48,73	1.627	- 79.284	- 951.405
Niskoakumulativne djelatnosti tradicionalnih esnafskih zanata	151,89	142,68	- 9,21	3.579	- 32.963	- 395.551
Samostalna djelatnost u poljoprivredi i šumarstvu	151,89	142,68	- 9,21	1.360	- 12.526	- 150.307
Samostalna djelatnost taxi prijevoza	151,89	142,68	- 9,21	85	- 783	- 9.394
Samostalna djelatnost trgovca pojedinca	175,96	142,68	- 33,28	1.242	- 41.334	- 496.005
Mjesečna osnovica za obračun doprinosa iz člana 6. tačka 10. Zakona o doprinosima						
	175,96	118,95	- 57,01	319	- 18.186	- 218.234
			Ukupno:	33.679	- 2.992.593	- 35.911.117

*Izvor: podaci za 2020. godinu dostavljeni od Porezne uprave FBiH

Od ukupnog smanjenja od 35,91 milion KM, što je manje od 1% prihoda po osnovu prikupljenih doprinosa u 2020. godini¹⁴, PIO fond bi, da se u 2021. godini primjenjivao ovakav sistem, prikupio 19,89 miliona manje, zavodi zdravstvenog osiguranja 14,92 miliona KM manje, dok bi zavodi za zapošljavanje prikupili 1,1 milion KM manje nego što prikupljaju po ovom osnovu po trenutnom sistemu obračuna osnovice.

Tabela 4: Procjena smanjenja prihoda za fondove u odnosu na osnovice iz 2021. godine

	Godišnje smanjenje za sve fondove	Godišnje smanjenje za PIO	Godišnje smanjenje za ZZO	Godišnje smanjenje za ZZZ
U KM:	35.911.117	19.889.234	14.916.926	1.104.957
Kao % prihoda u 2020.¹⁵	0,99%	0,98%	1,03%	0,66%

Jasno je da je ovo jednostavno rješenje za rasterećenje obrtnika i preduzetnika u FBiH koje neće ugroziti stabilnost socijalnih fondova, te svakako treba biti implementirano kroz amandmane na Prijedlog zakona o doprinosima FBiH, kako bi se položaj obrtnika i samostalnih preduzetnika u FBiH izjednačio sa onim u RS.

¹⁴ Press konferencija o radu Porezne uprave FBiH, održana 14.1.2021. godine. Izvještaj o uplati javnih prihoda, str. 5.

Dostupno na: <http://pufbih.ba/v1/public/upload/files/PRESS%20%20konferencija%202020%20%20prezentovano.pdf>

¹⁵ Ibid 14

Uvođenje kategorije „lične zarade preduzetnika“

Prethodno rješenje ipak ne rješava problem „drugačijeg tretmana“ rada preduzetnika u oba entiteta, u odnosu na tretman rada osnivača privrednih društava, jer trenutni sistem ne omogućava obrtniku da slobodno odabere iznos svoje lične zarade.

Po trenutnom sistemu, preduzetnik ne može plaćati obaveze na viši iznos od osnovice koja je propisana zakonom, dok u vrijeme krize ne može smanjiti svoje troškove na minimum. Kategorija koja kreira fleksibilan sistem i omogućuje preduzetnicima da slobodno odrede svoju osnovicu (koja neće biti niža od propisane minimalne osnovice) je već kreirana i postoji u R. Srbiji. U nastavku predstavljamo kako funkcioniše obračun i isplata „lične zarade preduzetnika“, kao i pripadajućih obaveza u R. Srbiji, a koja je uvedena 2013. godine.

U R. Srbiji, osnovica za obračun poreza na dobit (koji se kod preduzetnika naziva porez na prihod od samostalne djelatnosti) i osnovica za obračun doprinosa preduzetnika u pravilu čini preduzetnikova **oporeziva dobit** koja predstavlja razliku između ukupnih prihoda i normiranih rashoda preduzetnika u toku jednog poreznog perioda (mjeseca ili godine). Ovo predstavlja potpunu promjenu načina na koji se obračunavaju obaveze preduzetnika u odnosu na sistem koji je u primjeni u Bosni i Hercegovini, jer se umjesto vrijednosti koja se određuje zakonskim propisom, ukupna dobit od samostalne djelatnosti računa kao lična zarada. Ipak, izjednačavanje dobiti s ličnom zaradom na koju su preduzetnici dužni platiti doprinose pogoduje samo preduzetnicima s malom oporezivom dobiti (ne većom od 30.000 RSD ili ≈500 KM mjesečno)¹⁶.

Stoga je kroz izmjene paketa poreznih zakona u 2013. godini uvedena kategorija „lične zarade preduzetnika“. Ličnom zaradom se smatra novčani iznos koji preduzetnik **isplati** i evidentira u poslovnim knjigama kao svoje mjesečno lično primanje, uvećano za pripadajuće obaveze iz zarade¹⁷. Time je preduzetnicima koji vode poslovne knjige omogućeno da se opredijele za isplatu lične zarade, tj. da sami odrede visinu zarade (plate), a ne da im se ukupna dobit računa kao lična zarada¹⁸.

Isti princip bi se mogao primijeniti i na trenutni sistem u entitetskim zakonima u BiH, po kom se obrtnici/preduzetnici mogu opredijeliti da sebi isplaćuju ličnu zaradu i na nju plaćaju pripadajuće doprinose, umjesto da obračunavaju i plaćaju doprinose na osnovicu vezanu za bruto platu množenu sa koeficijentom definisanim zakonima o doprinosima kao „zadanom opcijom“.

Prednosti kategorije „lična zarada preduzetnika“:

- Preduzetniku/obrniku se omogućava da slobodno odabere i isplaćuje ličnu zaradu. Zakonom u Srbiji nisu definisani uslovi za utvrđivanje mjesečnog iznosa lične zarade, već je preduzetnik određuje u skladu sa svojim potrebama i mogućnostima. Istu nije neophodno definisati u odnosu na minimalnu cijenu rada, ali se mora voditi računa da bruto zarada ne bude niža od najniže osnovice za obračun socijalnih doprinosa – pogledaj narednu tačku. Ukoliko je bruto

¹⁶ Osnivanje preduzeća – lična zarada preduzetnika, Agencija V-Energy Beograd. Dostupno na: <http://www.poslovanje-i-knjigovodstvo.com/osnivanje-preduzeća-licna-zarada-preduzetnika/>

¹⁷ Zakon o porezu na dohodak građana R. Srbije, Član 33a, Službeni glasnik R. Srbije, br. 24/2001, 80/2002, 80/2002 - dr. zakon, 135/2004, 62/2006, 65/2006 - ispr., 31/2009, 44/2009, 18/2010, 50/2011, 91/2011 - odluka US, 7/2012 - usklađeni din. izn., 93/2012, 114/2012 - odluka US, 8/2013 - usklađeni din. izn., 47/2013, 48/2013 - ispr., 108/2013, 6/2014 - usklađeni din. izn., 57/2014, 68/2014 - dr. zakon, 5/2015 - usklađeni din. izn., 112/2015, 5/2016 - usklađeni din. izn., 7/2017 - usklađeni din. izn., 113/2017, 7/2018 - usklađeni din. izn., 95/2018, 4/2019 - usklađeni din. izn., 86/2019, 5/2020 - usklađeni din. izn., 153/2020, 156/2020 - usklađeni din. izn., 6/2021 - usklađeni din. izn. i 44/2021. Dostupno na:

<https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-porezu-na-dohodak-gradjana.html>

¹⁸ Lična zarada preduzetnika, Aktiva sistem. Dostupno na: <https://aktivasistem.com/news/licna-zarada-preduzetnika>

lična zarada niža od najniže osnovice za obračun doprinosa za tu godinu, preduzetnik će obračunati i platiti doprinose na najnižu mjesečnu osnovicu¹⁹.

- Smanjuje se fiskalno opterećenje rada preduzetnika koji ne djeluju u niskoakumulativnim granama. U 2021. godini je minimalna osnovica za obračun doprinosa iznosila 28.403 RSD (≈475 KM) mjesečno²⁰, čime najniži ukupni iznos za porez i doprinose iznosi 11.392 RSD²¹ (≈190 KM).
- Omogućava se preduzeticima da se osiguraju na iznos koji je viši od osnovice propisane entitetskim zakonima o doprinosima. U R. Srbiji najviša mjesečna osnovica na koju se obračunavaju i plaćaju doprinosi za obavezno socijalno osiguranje iznosi 405.750 RSD (≈6.780 KM)²². Time se otvara mogućnost da prihodi od doprinosa preduzetnika rastu s rastom prihoda preduzetnika, dok trenutni model fiksira iznos uplaćenih doprinosa.

Nedostaci kategorije „lična zarada preduzetnika“:

- Nefleksibilna prilagodba iznosa lične zarade. Preduzetnik koji se odluči za isplatu lične zarade, dužan je dostaviti pismeno obavještenje Poreskoj upravi najkasnije do 15. decembra tekuće godine za period od 1. januara naredne godine ili 15 dana od dana registracije, a to opredjeljenje ne može da mijenja do kraja kalendarske godine.
- Preduzetnik koji se odluči za isplatu lične zarade ima zakonsku obavezu da isplati ličnu zaradu za svaki mjesec i plati porez i doprinose na nju najkasnije do kraja narednog mjeseca. Ako nema sredstava da isplati ličnu zaradu, u navedenom roku mora da isplati obaveze za socijalne doprinose obračunate na minimalnu zakonom propisanu osnovicu.
- Može poskupiti knjigovodstvene usluge, jer se mora vršiti obračun zarade, podnositi poreska prijava svakog mjeseca, vršiti isplata zarade isl.

Otklanjanjem drugačijeg tretmana „lične zarade“ preduzetnika, odnosno uvođenjem slobode da preduzetnici sami odrede iznos osnovice doprinosa (iznos na koji se osiguravaju), povećava se fleksibilnost sistema, a time i atraktivnost preduzetništva. Kroz veći broj registrovanih preduzetničkih djelatnosti i rast zaposlenih u istim, mogu se povećati prihodi od doprinosa koji se prikupljaju od preduzetnika. Veća fleksibilnost sistema će povećati i otpornost preduzetnika na krize, ali će također omogućiti preduzeticima da povećaju svoj individualni doprinos, vođeni interesom većih beneficija po osnovu penzionog osiguranja.

Bilo bi pohvalno da donosioci odluka u fazi detaljne razrade ovog rješenja uzmu u obzir i trend rasta prihoda po osnovu doprinosa u R. Srbiji nakon uvođenja kategorije „lična zarada preduzetnika“. Do objave ovog papira, Centar za politike i upravljanje nije bio u mogućnosti da direktno ili preko partnerskih organizacija dođe do ovih podataka.

¹⁹ Ibid 18

²⁰ Iznosi najniže i najviše mesečne osnovice na koju se obračunavaju i plaćaju doprinosi za obavezno socijalno osiguranje, sa primenom od 01.01.2021. godine, Sl. glasnik R. Srbije, br. 154/20. Dostupno na: <https://www.purs.gov.rs/CVPO/obrasci.html>

²¹ Kalkulator lične zarade preduzetnika, Aktiva system. Dostupno na: <https://aktivasistem.com/kalkulatori-zarade-ostali-prihodi-preduzetnik-kontrolni-broj>

²² Ibid 20